

اصول و مبانی مرزبان‌ی

مؤلف: مرتیپ ۲ بازنشسته ابراهیم سنایمی

صنایعی، ابراهیم، ۱۳۱۵ -

اصول و مبانی مرزبانی / مؤلف ابراهیم صنایعی؛ ویراستاران احمدرضا میرفندرسکی و علیرضا غلامی؛ [برای] معاونت آموزش دانشگاه علوم انتظامی، اداره کل تدوین متون آموزشی. - تهران: جهان جام جم، ۱۳۸۳.

۱۲۸ ص: مصور. - (معاونت آموزش دانشگاه انتظامی ناجا، اداره کل تدوین متون آموزشی؛ [ج] ۶)

ISBN:964-8625-33-6

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. علوم نظامی - - ایران - - دستنامه های افسران. ۲. ایران - - مرزها - - دستنامه های افسران.

۳. ایران - - مرزها - - قوانین و مقررات - - دستنامه های افسران. ۴. دانشگاه علوم انتظامی ناجا - -

برنامه های درسی. الف. دانشگاه علوم انتظامی ناجا. اداره کل تدوین متون آموزشی. ب. عنوان.

ج. فروست: دانشگاه علوم انتظامی ناجا. اداره کل تدوین متون آموزشی؛ ج. ۶.

۳۷۸/۵۵

LGR۹۹۶/۵۲

ج. ۶

۴۳۱۴۰-۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

اصول و مبانی مرزبانی

مؤلف: سر تیپ ۲ بازنشسته ابراهیم صنایعی

ویراستاران: احمدرضا میرفندرسکی و علیرضا غلامی

مدیر اجرایی: محمدرضا نادرپور

طراحی جلد: سید محمد هاشمی

صفحه آرا: نگین صارمی

لیتوگرافی: بهنور پرداز

چاپ: نگرش

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

سال انتشار: ۱۳۸۴

قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال

ناشر: مؤسسه انتشاراتی جهان جام جم

نشانی: تهران - خ جنت آباد شمالی - خ گلزار غربی - کوچه شهید محسنی بعد - پلاک ۱۳

تلفکس: ۴۸۲۹۲۳۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

پیش‌گفتار

دانشگاه علوم انتظامی به عنوان مرکز تربیت افسران مؤمن، متعهد و متخصص، رسالت عظیمی در تأمین کارکنان مورد نیاز ناجا و ارتقاء علمی آنان در طول خدمت مقدس را برعهده دارد.

تولید و انتشار علوم پلیسی، مکتوب و مستند نمودن تجارب و یافته‌های علمی و تجربی نیز یکی دیگر از رسالت‌های این دانشگاه محسوب می‌شود. در راستای مأموریت‌های یاد شده، تألیف کتاب‌های علمی آموزشی توسط اساتید و صاحب‌نظران در برنامه‌های جاری معاونت آموزش دانشگاه گنجانده شده است تا در این رهگذر انتقال دانش به دانشجویان، فراگیران و سایر علاقه‌مندان روند مطلوب‌تری داشته باشند.

امیدواریم با تداوم روند موجود و انتشار متون جدید، بتوانیم ضمن انجام رسالت و مأموریت‌های متصوره به ارتقاء سطح علمی و مهارتی کارکنان ناجا و در نهایت ارتقاء کمی و کیفی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران کمک نموده و رضایت خداوند متعال را کسب نماییم.

بدین‌وسیله از زحمات کلیه عزیزانی که در این خصوص ما را یاری نموده و یا می‌نمایند، به ویژه اساتید و مؤلفان گرامی، همکاران آموزشی و گروه‌های علمی تقدیر و تشکر می‌نمایم.

معاون آموزشی دانشگاه علوم انتظامی
سرهنگ پاسدار مهندس علی‌اصغر نیک‌نام

مقدمه:

تولید منابع آموزشی غنی‌ترین بخش فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی در دانشگاه‌ها و موسسه‌های علمی و آموزشی است و دانشگاه علوم انتظامی نیز به عنوان مرکز ثقل دانش، بینش و مهارت در علوم پلیسی، از این فائده مستثنی نیست. بنابراین، با توجه به توسعه و گسترش فن‌آوری در علوم پلیسی و انتظامی، لزوم دگرگونی اساسی در نظام آموزشی دانشگاه علوم انتظامی بیش از پیش احساس گردید و به همین منظور تولید منابع و متون آموزشی به عنوان بخشی از نظام آموزشی دانشگاه علوم انتظامی در دستور کار قرار گرفت به طوری که در چند سال اخیر گام‌هایی در جهت تولید منابع و متون آموزشی در حوزه‌های تخصصی علوم پلیسی برداشته شده است که هنوز مراحل اولیه را طی می‌کند، در این مرحله دانش، بینش، مهارت‌ها و ارزش‌های علوم پلیسی تدوین، تنظیم و به رشته تحریر درآمده است تا به لحاظ تنوع و نظری علوم پلیسی و انتظامی را پوشش دهد. در این راستا، اداره کل تدوین متون آموزشی معاونت آموزش، با تدوین، تألیف و ترجمه متون آموزشی، امکان تحقق اهداف ذیل را در نظام آموزشی دانشگاه فراهم می‌سازد:

الف) بالا بردن توان شناختی و علمی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی

مهم‌ترین هدف تولید متون آموزشی بالا بردن شناخت، بینش و مهارت دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی است. این شناخت را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد:

- ۱- آموختن و یادآوری دانش و اطلاعات تخصصی علوم پلیسی؛
- ۲- درک و فهم تخصصی علوم انتظامی؛
- ۳- به کار بردن اصول، قوانین و روش‌های خاص علوم انتظامی؛
- ۴- تجزیه و تحلیل و نقد مسایل، عوامل و پدیده‌های انتظامی؛
- ۵- تولید، ارتقاء و اصلاح علوم پلیسی در کشور؛
- ۶- به کارگیری روش‌ها و تکنیک‌های علوم پلیسی گذشته و حال

ب) بالا بردن مشارکت فردی و جمعی دانشجویان

با تدوین منابع می‌توان ارزش‌ها، علایق و نگرش‌های دانشجویان پلیس را بالا برد و با بالا بردن آن می‌توان:

- ۱- امکان خوب گوش دادن را برای دانشجویان فراهم آورد.
- ۲- امکان مشارکت فردی و جمعی را در حوزه‌های مسایل اجتماعی در دانشجویان مهیا نمود.
- ۳- دانش، بینش و مهارت را برای دانشجویان مهیا کرد تا بتوانند به انکای آن از عملکرد و توان علمی و تخصصی خود در حوزه فعالیت‌های انتظامی دفاع نمایند.
- ۴- امکان کنترل رفتار و گفتار را برای دانشجویان مهیا ساخته تا نظام آموزشی و منش انتظامی را پیوسته به صورت نظام ثابت ذهنی در خود به وجود آورند.

ج) بالا بردن توانایی‌های مهارتی دانشجویان علوم انتظامی

تسلط بر مهارت‌های علمی، تجربی، سنتی و عمومی پلیسی یکی از اهدافی است که با تولید و تدوین منابع آموزشی نهادینه خواهد شد. با ایجاد این منابع سازماندهی شده می‌توان:

- ۱- امکان مشاهده دقیق و هدفمند وقایع و پدیده‌های پلیسی را برای دانشجویان مهیا نمود.
- ۲- پیروی و تقلید از قوانین، روش‌ها و ضوابط عمومی و علمی علوم پلیسی را برای دانشجویان فراهم کرد.
- ۳- دقت و سرعت عمل را در دانشجویان بالا برد.
- ۴- رعایت نظم و انضباط در انجام عملیات انتظامی را برای دانشجویان مهیا کرد.
- ۵- تسلط کامل بر وظایف اجرایی و شغلی برای دانشجویان را به وجود آورد.

د) شناخت ارزش‌های مشترک جامعه و پلیس

با تولید منابع و متون آموزشی از دانشجویان پلیس توقع آن می‌رود که شناخت دقیقی از ارزش‌ها، علائق، گرایش‌ها، باورها و عقاید جامعه خود داشته و آن‌ها را در انجام وظایف به کار گیرند، این شناخت می‌تواند شامل موارد ذیل باشد:

- ۱- شناخت ارزش‌های مشترک عمومی جامعه و پلیس؛
- ۲- شناخت حقوق سازمانی و انسانی شهروندان از سوی پلیس؛
- ۳- ایجاد حس وفاداری به کشور، نظام و پلیس؛
- ۴- احساس احترام و تعلق خاص نسبت به آرمان‌ها، میراث، تاریخ، نهادهای اجتماعی، ارزش‌های اسلامی و انسانی.

تغییر و ارتقای نظام تعلیم و تربیت در دانشگاه علوم انتظامی مسئله‌ای است که قابل شک و خدشه نیست و دانشگاه باید در این برهه از زمان با تولید، تدوین و تألیف منابع و متون آموزشی گام بردارد و در این راستا دانشگاه علوم انتظامی با ایجاد تشکیلات و مدیریت مستقل تصمیم به تولید منابع و محتوای آموزشی گرفته که متن حاضر حاصل زحمات یکی از تولید کنندگان عرصه تولید، و تدوین منابع و متون آموزشی است. امید است کارشناسان، محققان و مسئولان؛ منابع تولید شده را مورد نقد و اصلاح قرار داده و نقاط خلاء را به اطلاع نویسندگان گروه علمی مربوط و معاونت آموزش دانشگاه برسانند تا در جهت پرکردن خلاء موجود در علوم پلیسی و انتظامی اقدام لازم صورت پذیرد.

در پایان توفیق روز افزون نویسندگان، مترجمان و تلاشگران عرصه تولید متون آموزشی دانشگاه علوم انتظامی را از خداوند متعال خواستارم.

مسئول طرح تدوین متون آموزشی دانشگاه علوم انتظامی

محمدرضا نادرپور

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	مقدمه گردآورنده
۵	فصل اول: کلیات
۵	بخش اول: تاریخچه مرزبانی در ایران
۷	نتیجه گیری
۸	اهمیت مرز و مرزبانی
۱۴	سؤال‌های مربوط به فصل اول
۱۵	فصل دوم: تعاریف و اصطلاحات مرزی
۱۵	مرز
۱۶	تعریف مرز
۱۷	انواع مرز
۲۱	مرزبانی و مرزبان
۲۳	قلمروی حاکمیت
۲۳	تعاریف و اصطلاحات مربوط به معاهده‌های مرزی
۲۷	اصولی از قانون اساسی مرتبط با مرز
۲۸	تعاریف و اصلاحات مربوط به رودخانه‌های مرزی
۳۱	سؤال‌های مربوط به فصل دوم
۳۳	فصل سوم: قراردادهای و مقررات مرزی
۳۳	نحوه تعیین خط سیر مرز
۳۴	توضیحات
۳۵	علائم و نشانه‌های مرزی
۳۸	سؤال‌های مربوط به فصل سوم
۳۹	فصل چهارم: مراقبت از علائم مرزی
۳۹	وظایف مرزبانان در مراقبت از علائم مرزی
۴۰	اقدامات دیپلماتی مرزبانان در مورد تعمیر و مرمت علائم مرزی
۴۲	نحوه مراقبت از علائم مرزی
۴۵	عمق نوار مرز یا منطقه مرزی
۴۷	سؤال‌های مربوط به فصل چهارم
۴۹	فصل پنجم: موادی از آیین نامه مرزبانی:
۴۹	سازمان مرزبانی و وظایف مرزبانان
۴۹	کلیات
۵۰	سازمان مرزبانی
۵۰	انتخاب و انتصاب مرزبان، جانشین و معاون مرزبان

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۵۲	موادی از آیین نامه مرزبانی در مورد انتخاب و صلاحیت مرزبانان
۵۳	موادی از آیین نامه مرزبانی در مورد سازمان مرزبانی
۵۴	موادی از آیین نامه مرزبانی در مورد وظایف کلی و صلاحیت مرزبانان، جانشینان و معاونان مرزبانان
۵۷	موادی از آیین نامه مرزبانی در مورد وظایف انتظامی و نظامی مرزبانان
۵۸	موادی از آیین نامه مرزبانی در مورد وظایف ادای مرزبانان
۶۰	وظایف اجتماعی مرزبانان
۶۲	سئوال‌های مربوط به فصل پنجم
۶۳	فصل ششم: اقدامات دیپلماسی مرزبانان
۶۳	۱- اقدامات دیپلماسی
۶۳	۲- اهمیت اقدامات دیپلماسی
۶۴	موضوعات اقدامات دیپلماسی
۷۴	موادی از آیین نامه مرزبانی در مورد اقدامات دیپلماسی
۷۶	سئوال‌های مربوط به فصل ششم
۷۷	فصل هفتم: مرز نشینان و تردهای مرزی
۷۷	تعریف مرز نشین و رسیدگی به امور مرز نشینان
۸۲	تردهای مرزی
۸۷	موادی از آیین نامه مرزبانی در مورد تردها و تردهاکنندگان مرزی
۹۴	پروانه گذر مرزی
۹۵	هدف از صدور پروانه گذر مرزی
۹۶	سئوال‌های مربوط به فصل هفتم
۹۷	فصل هشتم: تأسیسات مشترک مرزی
۹۷	کلیات
۹۸	بازارچه‌های مرزی
۱۰۱	دروازه‌های مرزی زمینی
۱۰۳	پل‌ها و سدهای مشترک مرزی
۱۰۴	سئوال‌های مربوط به فصل هشتم
۱۰۵	فصل نهم: اطلاعات کلی در مورد مرزهای کشور جمهوری اسلامی ایران
۱۰۵	کلیات
۱۰۷	طول مرزهای کشور جمهوری اسلامی ایران
۱۱۰	بررسی کلی وضعیت مرز و مرزبانی جمهوری اسلامی ایران
۱۱۶	سئوال‌های مربوط به فصل نهم
۱۱۷	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

نیایش حضرت زین العابدین امام چهارم علیه السلام درباره مرز و مرزبانان: ﴿بار خدایا بر محمد و آل محمد درود فرست و مرزهای مسلمین را به عزت خود حفظ فرما. نگهبانانش را به توانگری خویش یاری فرما و آنان را مورد کرم بیکرانت قرار ده و شمارشان افزون و سلاحشان نافذ گردان﴾.

با ایجاد تحول در ساختار دانشگاه علوم انتظامی و تشکیل پنج دانشکده تخصصی و دو مجتمع آموزش عالی از جمله دانشکده پلیس مرزی و رشته مرزبانی با دو گرایش امور مرزی و عملیات رزمی، تغییرات عمده‌ای در عناوین دروس داده شد. در راستای این تحول ضرورت داشت که سرفصل و منابع دروس نیز بازنگری و تغییرات لازم ایجاد شود.

در گذشته، در برنامه‌های آموزشی دانشگاه علوم انتظامی، درس مرزبانی با دو درس دیگر یعنی: مرزبانی، گذرنامه و اتباع بیگانه با دو واحد منظور و به دانشجویان تدریس می‌شد.

قدر مسلم، منظور از ارایه پنج جلسه درس مرزبانی، آشنایی با مرزبانی بود، نه تربیت کاردان و کارشناس مرزبانی.

در حال حاضر که دانشکده پلیس مرزی درمقاطع کاردانی و کارشناسی، دانشجوی می‌پذیرد و در رشته مرزبانی افسر تربیت می‌نماید، دروس متعدد مرزبانی در برنامه‌های آموزشی منظور و اجرا می‌شود.

بنابراین ضروری است که منابع جدید بر مبنای سرفصل‌های تعیین شده

تهیه گردد. گروه آموزشی مرزبانی مأموریت یافت با استفاده از کارشناسان و متخصصان امور مرزی منابع آموزشی جدید مرزبانی را تهیه و تدوین نماید. لذا این اثر تحت عنوان "اصول و مبانی مرزبانی" تهیه گردیده است.

لازم به ذکر است در تهیه و تدوین این اثر از کلیه منابع موجود، نظریات کارشناسان امور مرزی بخصوص نوشته‌های همکار گرامی و محقق ارجمند جناب سرهنگ محمدحسین رحمتی‌راد استفاده شده است.

اصول و مبانی مرزبانی، برای دو واحد درسی جهت تدریس در دانشکده مرزبانی و سایر دانشکده‌هایی که در انجام وظایف مربوطه، ارتباط مستقیم با امور مرزی دارند و نیز برای فراگیران رسته مرزبانی و سایر دوره‌های هم‌تراز تهیه گردیده است. این اثر به منظور آموزش دانشجویان کاردانی و کارشناسی دانشکده پلیس مرزی و سایر دانشکده‌های دانشگاه علوم انتظامی که درس اصول و مبانی مرزبانی جزو دروس آن‌ها منظور شده، و نیز برای دوره‌های هم‌سطح تهیه گردیده است.

کلیه مطالب و دانستنی‌های مورد نیاز برای خدمت در رسته مرزبانی و نیز برای سایر رشته‌های انتظامی که در تعامل و همکاری با رسته مرزبانی هستند، گردآوری و بطور ساده و روشن تشریح شده است.

مطالب این کتاب شامل:

- کلیاتی در مورد تاریخچه مرزبانی در ایران و اهمیت مرز و مرزبانی.
- تعاریف و اصطلاحات مرزی در موارد: مرز و مرزبانی، معاهدات مرزی، اصولی از قانون اساسی، رودخانه‌های مرزی و پاسگاه‌های مرزی.
- قراردادهای و مقررات مرزی، مراقبت از علائم مرزی و مناطق مرزی.
- موادی از آیین نامه مرزبانی در موارد: سازمان و وظایف مرزبانی، نحوه انتخاب و انتصاب مرزبانان، وظایف کلی و صلاحیت مرزبانان.
- وظایف: انتظامی و نظامی، اداری و اجتماعی مرزبانان.

• اقدامات دیپلماسی: ملاقات، مذاکرات و مکاتبات مرزی برای رسیدگی و حل و فصل مسایل مرزی.

• تردهای مرزی، دروازه‌های مرزی، ترددکنندگان مرزی و پروانه گذر مرزی.

• تأسیسات مشترک مرزی: دروازه‌های تردد مرزی، بازارچه‌های مرزی، پل‌های مشترک مرزی و طرح‌های عمرانی حاشیه مرز.

• اطلاعات کلی در مورد مرزهای کشور جمهوری اسلامی ایران.

• بررسی کلی وضعیت مرز و مرزبانی جمهوری اسلامی ایران.

مطالب کتاب با توجه به سرفصل برنامه تفصیلی، ضرورت و نیاز خدمتی تهیه شده است.

مندرجات کتاب با استفاده از مجموعه انتشارات، کتب و جزوه‌هایی است که توسط معاونت آموزش ناجا، دانشگاه علوم انتظامی و سایر دانشکده‌ها و مراکز آموزش نظامی و انتظامی تهیه شده است.

به علاوه از آیین نامه‌های اجرایی، قوانین و مقررات داخلی، حقوق بین الملل و نیز دستورالعمل‌های مرزبانی ناجا استفاده شده است.

ضمناً از تجربیات خدمتی سالیان دراز خدمت در منطقه‌های مرزی، تحقیق و تدریس چندین ساله در دانشگاه علوم انتظامی بهره گرفته‌ام. این کتاب را که حاصل عمر و دوران جوانی می‌باشد، به عنوان هدیه‌ای ناقابل به مرزداران سرفراز جمهوری اسلامی ایران تقدیم می‌نمایم.

از سایر همکاران و کارشناسان و صاحب نظران عزیز و گرامی درخواست می‌شود با ارسال نظرات و پیشنهادات خود مرا در جهت تکمیل این اثریاری فرمایند.

التماس دعا

سرتیپ^۲ بازنشسته ابراهیم صناعی